

ՀԱՅ ԾԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆԽՈՆՁ ԵՎ ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ՄՇԱԿԸ

Լրացավ ճարտարապետության դպրոցը, պրոֆ. Վարազդատ Մարտիրոսի Հարությունյանի ծննդյան 60-ամյակը:

Նա ծնվել է Վան քաղաքում՝ բազմանդամ ընտանիքում: Հայի դատը հակառակորդ բաժին ընկրտու անս այս ընտանիքին. 1915 թվականին, երբ Վարազդատը 5 կամ 6 տարեկան էր, բազում հայ ընտանիքների հետ նա բռնեց գաղթի ճանապարհը:

Բնահասն եղած շատերի հետ նրանք ապաստան գտան Թիֆլիսում: Այստեղ ընտանիքը կորցրեց հորը: Ընտանիքի հոգսը ընկավ մոր ուսերին: Մեծ տառապանքով նա խնամեց իր երկու զավակներին՝ Արծրունուն և Սիրանուշին, իսկ որբաձոցի սատր պատերն իրենց մեջ առան մանուկ Վարազդատին:

Ծանր պայմաններում է անցել Վ. Հարությունյանի մանկությունը, որից միայն տխուր հիշողություններ են մնացել նրա սրտում: Մի փոքր հացի հոգսը նրան գցել է փողոցները, ուր մանուկ Վարազդատը ջուր էր ծախում, կռիկ մաքրում...

Այնուամենայնիվ, 1927 թվականին գերագույն գնահատականներով ավարտելով միջնակարգ դպրոցը, Վ. Հարությունյանը սկսում է իր աշխատանքային գործունեությունը ուսուցիչ տարրական դպրոցի ուսուցիչ Թումանյանի շրջանի Երևոյ և Արճիս գյուղերում:

Ընդամենը 17 տարեկան էր, երբ գյուղ եկավ ու իրեն նվիրեց Լուսիա ազգաբնակչության շրջանում անգրագիտության վերացման, գյուղերի կրթական, բուսակրթական գարգացման գործին՝ վայելելով գյուղացիների սերն ու համակրանքը:

Լուսին իր չքնաղ բնությանը մի հեքիաթային աշխարհ բացեց նրա ստաջ: Ամենուրեք սփռված անհամար հոյակապ հուշարձանները գերեցին նրան, սեր ներարկեցին՝ հայ ժողովրդի հոգևոր մշակույթի գանձերի հանդեպ: Եվ այդ սերը նրան 1931 թվականին տարավ Երևանի պոլիտեխնիկական ինստիտուտի ճարտարապետության բաժինը, որտեղ ուսումնառության վեց տարիները եղան գիտության ծախսը հազեցնելու, ճարտարապետական արվեստի գաղտնիքները ճանաչելու և մասնագիտանալու տքնաջան մի ժամանակաշրջան:

Ենթահիվ ցուցաբերած ընդունակությունների, Վ. Հարությունյանը ավարտելուց հետո թողնվում է ճարտարապետության ամբիոնում որպես ասիստենտ: Այդ աշխատանքը նա 1938—1939 թվականներին հաջողությամբ զուգակցում է շինարարական ֆակուլտետի դեկանի պարտականությունների կատարման հետ: Սուբյա այս ծանրաբեռնվածությունը չիանգարեց նրա մասնագիտական պատրաստականության բարձ-

րացման ուղղությամբ մշտապես տարվող անդրոլ աշխատանքին: 1939—1941 թվականներին, առանց աշխատանքից կտրվելու, Վ. Հարությունյանը ՍՍՀՄ գիտությունների ակադեմիայի հայկական մասնաճյուղի պատմության ինստիտուտի ասպիրանտ էր, որտեղ ուսանում էր և մասնակցում 'Իվինի պեդյոմներին: Հայրենական պատերազմից հետո վերադառնալով Երևանի պոլիտեխնիկական ինստիտուտ, նա կրկին լծվեց գիտա-մանկավարժական աշխատանքի:

Հայաստանի պատմա-ճարտարապետական հուշարձանների չափագրություններն ու ուսումնասիրությունները, նրանց վերաբերյալ տեսական աշխատությունների յուրացումը և վերլուծությունը դարձան նրա տարեկան ու կյանքի իմաստը:

Չկտրվելով պոլիտեխնիկական ինստիտուտում ճարտարապետական նոր սերունդ դաստիարակելու շնորհակալ գործից, նա հետագա տարիներին զուգահեռաբար աշխատեց Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների սովետի ճարտարապետության գործերի վարչության պետի տեղակալի, նույն վարչության ճարտարապետական հուշարձանների պահպանության կոմիտեի նախագահի, Հայկական ՍՍՀ ԳԱ արվեստի պատմության և տեսության սեկտորի վարիչի պաշտոններում: Նրա անմիջական ղեկավարությամբ ամրացվել և վերանորոգվել են տասնյակ հուշարձաններ (Օձունի և Արուճի տաճարները, Հաղարծնի, Սանահնի, Հաղպատի, Տեղերի և Կեչառիսի վանքերը, Նորավանքի ս. Աստվածածին եկեղեցին և շատ ուրիշ հուշարձաններ), պեղվել է Արուճի պալատը, հրատարակվել են հանրամատչելի գրքեր մեր պատմա-ճարտարապետական հուշարձանների մասին:

1947 թվականից նրան վստահվեց պոլիտեխնիկական ինստիտուտի ճարտարապետության ամբիոնի վարիչի պաշտոնը, որն արդեն շուրջ քառորդ դար վարում է՝ երիտասարդական ակյունով և բազմավաստակ մանկավարժի հմտությամբ:

Պրոֆ. Վ. Հարությունյանի երկարամյա գիտա-հետազոտական աշխատանքը նվիրված է հայ ճարտարապետության պատմության և տեսության ամենատարբեր հարցերին, որոնց վերաբերյալ հրապարակվել են շուրջ 100 գիտական աշխատություններ, այդ թվում՝ յոթ մենագրություն:

Նրա ուսումնասիրությունների շնորհիվ գիտական ճանաչման արժանացան վաղ միջնադարի պալատական շենքերը՝ Դվինում, Արուճում և Զվարթնոցում, ծաղկուն միջնադարի վանքային համալիրների աշխարհիկ շենքերը (գրատները, սեղանա-

տները և այլն), քարավանատներն ու կամուրջները:

1946 թվականին Վ. Հարությունյանին, «Իվինի 5—7-րդ դդ. ճարտարապետական հուշարձանները» աշխատության համար, շնորհվեց ճարտարապետական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճան:

Նրա երկարատև ու տրեւաջան աշխատանքի արդյունքն է «Հին և միջնադարյան Հայաստանի քաղաքաշինությունը» քարձարձեք ու սովորածավալ աշխատությունը, որի համար հեղինակին 1964 թվականին շնորհվեց ճարտարապետության դոկտորի գիտական աստիճան:

Պրոֆ. Վ. Հարությունյանը 15 տարի շարունակ իր սրտագին աջակցությունն է բերում նաև, Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ, Մայր Աթոռին առընթեր կազմված ճարտարապետական-շինարարական հանձնաժողովի աշխատանքներին՝ որպես անդամ և քարտուղար:

Մեծ և բազմակողմանի են նաև պրոֆ. Վ. Հարությունյանի հասարակական ակտիվ գործունեության շրջանակները: Սկսած 1949 թվականից նա անընդմեջ ընտրվել է Հայաստանի ճարտարապետների միության վարչության անդամ, քարտուղար և նախագահի տեղակալ, իսկ 1962 թվականից մինչև

այժմ չորս անգամ ընտրվել է Հայաստանի ճարտարապետների միության վարչության նախագահ: Դրա հետ միասին նա իսկուհավտորեն մասնակցում է Պատմական հուշարձանների պահպանման հայկական ընկերության աշխատանքներին: Նա անդամ է նաև ՍՍՀՄ ճարտարապետների միության վարչության և քարտուղարության, Երևանի քաղաքային սովետի դեպուտատ է, Սփյուռքահայության հետ մշակութային կապի կոմիտեի հանրապետական վարչության և նրա նախագահության անդամ: Անդամ է նաև Հայկական հանրագիտարանի գլխավոր խմբագրության և շատ գիտական խորհուրդների, այդ թվում՝ Հուշարձանների պահպանության համամիության և հիտա-մեթոդական խորհրդի:

Պրոֆ. Վ. Հարությունյանը երկու անգամ արժանացել է «Պատվո նշան» շքանշանի, մեդալների, Հայկական ՍՍՀ Գերագույն սովետի և ՍՍՀՄ ճարտարապետների միության պատվոգրերի: Նրան շնորհված է Հայկական ՍՍՀ արվեստի վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչում:

Պրոֆ. Վ. Հարությունյանը արդեն 60 տարեկան է, սակայն տակալին կայտատ է և եռանդուն, հաքստացած մեծ կենսավորձով, գիտելիքներով ու վաստակով՝ շարունակելու շատ տարիներ ևս իր արդյունավետ գործունեությունը իրեն հատուկ խանդավառությամբ՝ ի փառս հայ մշակույթի և հայկական ճարտարապետության զարգացման:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

